

A Jegenye-család historiájának harmadik könyvében (*A kísértet*) 1868 május hava végén kötöttem bogot az elbeszélés fonalára. Akkor, midőn az immár két esztendeje bujdokló bojnyik, Jegenye Pál sorsába – mondhatni – *fölsőbb földi akarat* avatkozott: Habsburg Ferenc József császár és király fölséges hitvese, Wittelsbach Erzsébet. Ő rendelte ős-Budavárba, fejedelmi színe elé a nemes komitátus, Horka vármegye választott tisztségviselőit, s e derék uraknak, kik két éve akasztófára ítéltették a betyárt, gondjukba ajánlotta az általuk is holtnak hitt hajdani pásztort, meghagyván, hogy „*a jövendőben szó többé sose essék róla*”.

Hirtelen szeszély volt-e a tündöklő királyasszonynak e jótét cselekedete, avagy éppenséggel nagyon is megfontolt experimentum, mellyel újból a személye varázsát kívánta kipróbálni – netán a hatalmát akarta *önmagának* megbizonyítani Wittelsbach Erzsébet, daccal szembeszegülven minden földi s isteni törvénnyel, mely eladdig a számkivetett *eleven holtat* sujtotta?

Ne firtassuk – legalábbis most ne keressük – a választ erre az okkal föltehető kérdésre (mely egyébként nem az egyetlen talány Magyarország legszebb királynéjának olyannyi titokkal teli életében).

A fölséges hölgy a hon bölcsétől, Deák Ferenc tekintetes úr bozontos bajsza alól hallotta a sorsüldözte legény keserves történetét. Az *Öreg Úr* bizalmas négyzemközt, Budavár palotájában mondá el néki, miként is esett, hogy a délceg bojtár sidernyi korában, gulyaőrző apjaurának védelmében gyilkossá lőn, s csak e váratlan kriminalitást követően züllött földönfutó

bojnyikká, hogy majd kerek egy esztendő múltán hírhedt, vármegye-hajszolta betyárként, pandúrpuska golyójától vérezvén hulljon 1867 szent György napja előtt a rideg törvény katonái kezébe. Horka vármegye bírósága bitóra ítélte az ifjú vétkest, és noha ő fölsége, a császár – magyar királlyá koronáztatása alkalmából – kegyelmet gyakorolt vele is (irgalmával egyszerűsmind életfogytiglani börtön-senyvedezésre kárhoztatván), a fiú még e kegyelmi határozvány érkezte előtt maga fordított fene bátran a sorsán: vakmerőn, fondorlatos úton-módon megszökött az uporvári sötét siralomházból! Tüstént ezután – mert így intézték némely nagylelkű és bátor pártfogolói – hamis néven s hamis utazó levéllel a messzi Ámerikába hajózott, s ottan, minthogy egyéb lehetése hamarjában nem adódott, fegyveres testőrző szolgálatra szegődött New Jersey státusban. Ámde a végzete nem tágított tőle a világtenger túlpártján sem: nyomorék, hadban rokkant kapitány gazdáját védelmezvén, elvetemült merénylő pisztolyától sérült szinte halálra. Csupán a pásztori szívósság, és szőke szerelmese, Jessica segítette fölépülhetni. Túlélte a sebláz életemesztő, rettenetes deliriumát, s miközben lábbadozott már, a hajában s orcája borostájában előütköztek az első őszült szálak, akárha azért, hogy majd valahányszor tükörbe tekint, mindannyiszor emlékezzék arra, mit átvészelnie kellett. És noha tudván tudta, hogy itthon, Magyarországon, nyugodalmat nem fog lelteni – hisz’ újfent bújdosván kell tengnie –, mégis konokul hazatérni akart, hogy megláthassa kicsinyke fiát, kit időközben szült szép szeretője, a Rác Eszter. S elszántan megcselekedte, mit bensőjéből a paraszti tisztessége parancsolt: 1867 ádventjében már újólag e honban volt, Zala vármegye földjén, hol a türjei egyházbirtok Vincze-majorjában lelt oly rejtekre, ahonnan néha s loppal a legkisebb Jegenyéhez szökvé, magához ölelgethette az újszülött fiúcska fehér pólyája fölött szomorú s hűséges kedvese hajlékony derekát is...

Eképpen szólt a szabad pásztorból birtoki zsellérré lett árva legén sorsáról űs-Budavárban a nemzet bölcse. S a szá-

nakodó szívű királyné, Erzsébet ezért rendelte magához 1868 májusa végén Horka megyének tisztkarát, mely gróf Forgách főispán s vajthai Pekry Péter alispán vezetésével tisztelgett fejedelmi személye előtt. S valahányan voltak e választott uraságok, mind a heten magukszántából s megrendülten tettek erős fogadalmat Magyarország királynéjának, esküdvén, hogy a *holttaiból föltámadt* vármegyéréme betyárt közös oltalmukba veendik.

S így is történt.

A fiú, kinek hányattatásai – bajor Wittelsbach Erzsébet királyasszony kegye révén – végüket érni látszottak, 1868-ban, Pünkösöd hava fogytával, búcsút vehetett ama türjei Vincze-majortól, bujdoklása helyétől s uradalmi cseléd sorától. Hajdani gyámolítója, rohonczi Pongor Sámuel úr, a magános festő hívta magához, vissza, Horka megyébe, Zanótra, hogy ott, a kies Paphegy tetején épített piktor-lakban ezentúl ővele lakjék, és mellette legyen majd akkor is, ha megint előbukkan s körülötte fog ólalkodni a csontkezű lusta halál: nehogy egyedül kelljen rettegvén tusakodnia újra a rémmel, ki elébb vagy utóbb bizonyára megint eljöni fog érte.